

овог одликовања већ су и нераз-
двојиви од рада Комунистичке
партије у предратном периоду, о-
слободилачком рату и социјалис-
тичкој револуцији и послјерат-
ном животу Југославије. Најка-
рактеристичнији примјер у том
погледу јесу биографски подаци
о двоструком народном хероју Ју-

гославије Јосипу Брозу — Титу.
Књига ће добро доћи свим њеним
корисницима, као основни приру-
чник за многе податке не само о
носиоцима Ордена народног хе-
роја већ и за многе друге подат-
ке. Зато је за похвалу подухват
приређивача и издавача.

Ј. Р. Бојовић

В. Г. КАРАСЁВ, СЕРБСКИЙ ДЕМОКРАТ ЖИВОИН ЖУЁВИЧ,

„Наука“, Москва, 1974, стр. 334.

Професор Историјског факул-
тета Московског државног уни-
верзитета др Виктор Георгијевич
Карасјов одавно је познат југос-
ловенској научној јавности. Више
година је он, са посебним афини-
тетом, радио на многим питањима
југословенске историје, зналачки
користећи, прије свега, богату ру-
ску архивску грађу и периодику.
Посебно је обрађивао питања сво-
је уже специјалности — историје
балканских Словена друге поло-
вине XIX вијека. Објавио је већи
број запажених научних радова,
а сарађивао је на писању више
учбеника, приручника и пригод-
них публикација. Тако је Кара-
сјов знатно допринио изучавању
историје Јужних Словена у СССР
и један је од организатора науч-
ног изучавања прошлости бал-
канских Словена.

Посљедњих неколико година
Карасјов је упорно истраживао
живот и дјело српског демократе
Живојина Жујовића, нарочито
његову публицистичку дјелатност
у Русији 60-тих година XIX
вијека.

Донедавно је Жујовић био ма-
ло познат изучаваоцима српске
прогресивне друштвене мисли, а
нарочито онима који су проуча-
вали руско-српске друштвене ве-
зе. До Карасјова историчари ни-
јесу научно обрађивали Жујови-
ћеву плодну публицистичку дје-
латност у Русији, а посебно ути-
цај руске прогресивне мисли на
формирање његових погледа. Ка-
расјов је, зато, поставио себи за-
датак да изучи „руски период“
живота Жујовића од 1859. до 1866.
Прије свега настојао је да откри-

је све написе Жујовића у руској
периодичној штампи и на њима
проанализира формирање њего-
вих погледа. Тиме је истовремено
желио да укаже на улогу Жујо-
вића у учвршћењу руско-српских
односа.

Прије но што је истакао циљ
својих истраживања, Карасјов је
дао опширнији критички осврт
на изворе и литературу и посеб-
но указао на многобројне греш-
ке у литератури о Жујовићу. За-
тим је дао кратак биографски о-
сврт на живот овог српског де-
мократе (1838—1870), посебно се
задржавајући на његовом школо-
вању и публицистичкој дјелатно-
сти у Русији (1859—1866).

Основни извор за изучавање
формирања погледа Ж. Жујови-
ћа у току „руског периода“ њего-
вог живота били су његови напи-
си у руској периодичној штампи,
које је било веома тешко открити.

Других извора (мемоара, архив-
ске грађе и др.) било је врло ма-
ло, па је Карасјову било изузетно
тешко обрадити боравак Жујови-
ћа у Русији. И поред тога, он је
изучио све архивске материјале
из архива у Кијеву, Москви, Ле-
њинграду и већине југословенс-
ких архива, и тако дао потпун
приказ Жујовићевог школовања
и боравака у Русији.

Централни дио књиге чине по-
главља о Жујовићевој публицис-
тичкој дјелатности и формирању
његових погледа на свијет у Ру-
сији. Карасјов је, уз веома стрп-
љив рад, прикупио и утврдио 82
чланка Жујовића објављена у
руској периодичној 1861—1869. го-
дине. Придржавајући се задатка

који је себи поставио, Карасјов је веома детаљно изнио све податке који су били релевантни за утврђивање ауторства Жујовићевих текстова и дао исцрпан коментар сваког од њих. Да би указао на значај Жујовићеве сарадње у руској штампи, Карасјов је посебно обрадио формирање и дјелатност „словенских одјељења“ у руској периодици 60-тих година XIX вијека. Аутор је такође изнио основне податке из историје многобројних демократских листова у којима је сарађивао Ж. Жујовић, а нарочито се осврнуо на уређивање рубрике о словенским земљама ван Русије. Жујовић је сарађивао у познатим руским публикацијама „Очерки“, „Современник“, „Голос“, „С-Петербурские ведомости“. Његова журналистичка дјелатност била је нарочито плодна 1864. и 1865. године. После повратка у Србију 1867. године, Жујовић је био „страни“ дописник „С-Петербурских ведомостей“ и својим дописима оставио је важне податке о друштвено-политичком животу Србије свога времена.

На особите тешкоће аутор је наишао када је разматрао питање формирања погледа Ж. Жујовића. Он није имао никаквих извора на основу којих би утврдио под чијим се идејним утицајем Жујовић развијао до доласка у Русију. Карасјов оправдано претпоставља да се и Жујовић, као и већина српских гимназијалаца оног времена, налазио под утицајем либерала. Он није, разумије се, могао подробније изучити проблем раздвајања либерала и демократа у Србији 60-тих година XIX вијека, али је указао на нека питања настанка револуционарно-демократске идеологије код Јужних Словена, а особито Срба, и њене тијесне везе са руским демократским покретом, за шта је особите заслуге имао Ж. Жујовић.

Карасјову је успјело да сагледа процес формирања Жујовићевих погледа на свијет за вријеме његовог боравка у Русији. Већ за вријеме свог школовања на Духовној семинарији у Кијеву, Жујовић, под утицајем напредних

интелектуалаца, показује велико интересовање за публицистику и живот словенских народа. По преласку у Петроград, на Духовну академију, а затим на Правни факултет, Жујовићева дјелатност нагло је ојачала.

Преломни моменат у животу Живојина Жујовића била је 1863. година, од када се ангажовао на освјетљавању словенских питања на страницама руске периодике и дневне штампе. Повезивање са руским револуционарним демократима битно је утицало на формирање његовог погледа на свијет, у чему је одлучујућу улогу одиграла његова сарадња у руским часописима и новинама. Управно у ово вријеме он се као публициста формирао својим коментарима о разноврсним питањима словенских народа. Када се има на уму да је руска интелигенција тога времена сматрала публицистичку дјелатност једним од најважнијих облика своје политичке активности, није тешко објаснити зашто је и Жујовић своју публицистичку активност усмјерио у правцу националног и социјалног ослобођења балканских народа. Тако је он честојао да своју публицистику претвори у оружје и средство борбе за буђење друштвене активности, заштите народа и друштвеног прогреса.

Иако млад, Жујовић се развио у веома зрелог публицисту, човјека ширих друштвено-политичких погледа, човјека који је био један од претходника револуционарно-демократских и социјалистичких идеја Светозара Марковића.

Жујовић је тако одлучно стао на страну оних који су се борили за национално и социјално ослобођење словенских народа. При томе се осјећа врло јак утицај руских демократа на Жујовића, нарочито на његово третирање текућих питања словенских народа. Тај утицај руских демократа на Жујовића до сада је био непотпуно проучен, па је крупна заслуга Карасјова што је историјској науци и уопште славистици пружио драгоцене резултате ових својих истраживања, која су

од значаја за изучавање низа питања из друштвено-политичког живота на Балкану 60-тих година XIX вијека.

Карасјов оправдано истиче да цјелокупна дјелатност Живојина Жујовића није још довољно изучена. Треба одати признање аутору ове запажене књиге што је својим обимним радом знатно олакшао посао будућим истраживачима живота и рада овог познатог српског демократе. Чини се да је „руски период“ Живојина Жујовића у потпуности изучен, да су резултати до којих је Карасјов дошао сасвим сигурни и да неће бити потребе да се они провјеравају. Аутор је утврдио да централно мјесто у публицистич-

кој дјелатности Жујовића за вријеме његовог боравка у Русији чине проблеми ослободилачке борбе словенских, особито балканских народа, њихов национални препород, питања веза међу њима и политика великих сила према њиховом националноослободилачком покрету. Карасјов је, осим тога, дао пуну карактеристику Жујовића као политичара, интелектуалца, теоретичара и јавног радника. Тако је он, и у том погледу, дао једну од најуспјешнијих монографија о овом познатом зачетнику новог, демократског правца у српском друштвеном животу.

Радоман Јовановић

САВРЕМЕНА ЕПОХА И ЊЕНЕ ИДЕОЛОГИЈЕ

Зборник радова, Титоград 1975

Зборник радова *Савремена епоха и њене идеологије* у ствари је друга публикација коју је припремило Друштво историчара Црне Горе. За прву његову публикацију — *Црна Гора у 20. вијеку* — објављену у едицији Прилози настави историје, коиздавач је био Завод за издавање уџбеника и уџбеничке литературе Србије. За ову публикацију коиздавач је Републички завод за унапређивање школства Црне Горе. Податак да су у оба случаја коиздавачи истакнуте образовне институције, које се баве унапређивањем и модернизацијом наставе, одређује и намјену ових издања.

Савремена епоха и њене идеологије у ствари је Зборник радова прочитаних на научно-стручном скупу, који је одржан прије двије-три године у Будви, у организацији приређивача овога издања. Том приликом је, ваља то записати, обрађено укупно седам тема: *Прудон* — идеолог малограђанског социјализма, *Маркс* — творац научног социјализма, *Лењин* — теоретичар и практичар епохе империјализма и социјалистичких револуција, *Троцки* — о револуцији, партији и држави, *Стаљинизација* Лењинових теза

о партији, држави и револуцији послје Лењинове смрти, *Мао Це Тунг* — теоретичар кинеског пута у социјализам, и *Коминформ* и идеологија самоуправног социјализма. Референти су били, како се то види и из ове публикације, истакнути познаваоци конкретних тема: историчари, филозофи, политиколози, правници, економисти, социолози. Са мањим изузецима све ове њихове радове налазимо у зборнику *Савремена епоха и њене идеологије*.

Овако компонована публикација произишла је из настојања и жеље да се модернизује и актуелизира настава, при чему не мислимо само на потребу њене идеологизације. Надопуна знања нашег наставног кадра у школама — из ове области — мора се ускладити са значајем ове теме и потребом њеног тумачења у условима све испољенијег друштвеног интереса за идеолошко уздизање кадрова свих узраста и профила. Отуда је проистекла и потреба освјетљавања знања о најизразитијим представницима савремене епохе, у првом реду с аспекта њене идеологије.

Извјесно је да се ова публикација као и скуп који јој је прет-